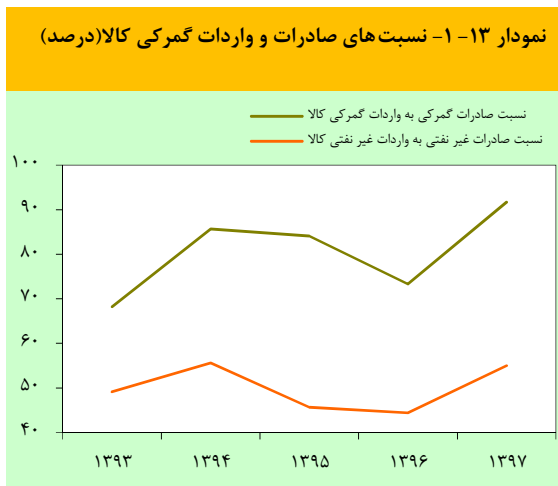

همچنین، سهم واردات از کل ارزش مبادلات با ۵/۵ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۵۲/۲ درصد رسید. سهم واردات از وزن مبادلات نیز با کاهش ۲/۱ واحد درصدی نسبت به سال قبل از آن به ۲۳/۰ درصد رسید.

با خروج یک‌جانبه دولت آمریکا از توافق برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) و اجرایی شدن تحریم‌های مالی و اقتصادی در دو مرحله طی سال ۱۳۹۷، فضای بازرگانی خارجی کشور شرایط متفاوتی را تجربه نمود.

۱۳-۱- مبادلات تجاری

حجم مبادلات تجاری اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۷ در مقایسه با سال ۱۳۹۶ از نظر وزنی و ارزشی کاهش یافت. طی این دوره مجموع ارزش دلاری مبادلات تجاری با ۱۲/۳ درصد کاهش به ۸۲۷۴۹ میلیون دلار و مجموع وزنی این مبادلات با ۹/۱ درصد کاهش به ۱۴۰۵۴۵ هزار تن رسید. کاهش به نسبت بیشتر ارزش واردات در مقابل صادرات موجب شد تا کسری تراز بازرگانی گمرکی در این سال حدود ۷۵/۳ درصد کاهش یابد.

جدول ۱۳-۱- بازرگانی خارجی (بدون نفت، گاز و برق)

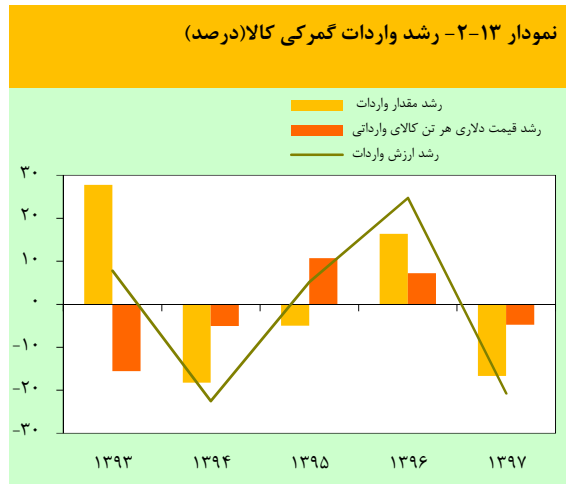
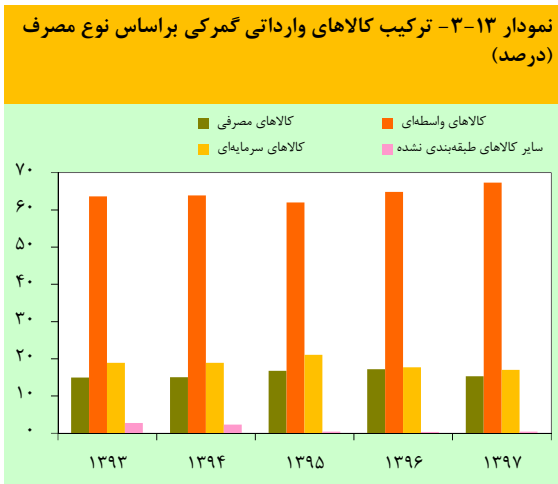
سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		
ارزش (میلیون دلار)							
۵۲/۲	۵۷/۷	-۲۰/۷	۲۴/۷	۴۳۱۶۹	۵۴۴۵۹	۴۳۶۸۴	۱- واردات
۴۷/۸	۴۲/۳	-۰/۸	۸/۷	۳۹۵۸۰	۳۹۹۲۰	۳۶۷۲۳	۲- صادرات (۱)
-	-	-۷۵/۳	۱۰۸/۹	-۳۵۸۸	-۱۴۵۴۰	-۶۹۶۱	تراز (۱-۲)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۲/۳	۱۷/۴	۸۲۷۴۹	۹۴۳۷۹	۸۰۴۰۷	جمع کل (۱+۲)
وزن (هزار تن)							
۲۳/۰	۲۵/۱	-۱۶/۷	۱۶/۳	۳۳۳۵۶	۳۸۸۵۶	۳۳۳۹۹	۱- واردات
۷۷/۰	۷۴/۹	-۶/۵	۴/۰	۱۰۸۱۸۹	۱۱۵۷۰۷	۱۱۱۲۳۲	۲- صادرات (۱)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۹/۱	۶/۹	۱۴۰۵۴۵	۱۵۴۵۶۲	۱۴۴۶۳۱	جمع کل (۱+۲)

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران
۱- بدون احتساب میعانات گازی

۱۳-۲- واردات

طبقه‌بندی کالاهای وارداتی برحسب نوع مصرف نشان می‌دهد که سهم «مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای» از کل واردات با ۲/۵ واحد درصد تغییر در مقایسه با سال ۱۳۹۶ به ۶۷/۳ درصد افزایش یافته است. همچنین، سهم گروه کالاهای سرمایه‌ای با ۰/۷ واحد درصد و سهم گروه کالاهای مصرفی با ۱/۸ واحد درصد کاهش به ترتیب به ارقام ۱۷/۰ و ۱۵/۳ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۷، ارزش سیف واردات گمرکی به ۴۳۱۶۹ میلیون دلار رسید. این رقم در مقایسه با سال ۱۳۹۶ حدود ۲۰/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. در این سال وزن کالاهای وارداتی با ۱۶/۷ درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۳۲۳۵۶ هزار تن و قیمت هر تن کالای وارداتی با ۴/۸ درصد کاهش به ۱۳۳۴ دلار رسید.

جدول ۱۳-۲- ترکیب واردات گمرکی براساس نوع مصرف

(میلیون دلار)

سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	
۶۷/۳	۶۴/۸	-۱۷/۷	۳۰/۴	۲۹۰۴۲	۳۵۲۷۹	۲۷۰۶۱	مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای
۱۷/۰	۱۷/۷	-۲۳/۹	۵/۳	۷۳۳۲	۹۶۴۰	۹۱۵۳	کالاهای سرمایه‌ای
۱۵/۳	۱۷/۲	-۲۹/۳	۲۸/۴	۶۶۲۳	۹۳۶۲	۷۲۹۲	کالاهای مصرفی
۰/۴	۰/۳	-۳/۴	-۰/۶	۱۷۲	۱۷۸	۱۷۹	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۲۰/۷	۲۴/۷	۴۳۱۶۹	۵۴۴۵۹	۴۳۶۸۴	جمع کل

وارداتی سال ۱۳۹۷ را تشکیل دادند. مجموع سهم گروه‌های مزبور از ارزش واردات گمرکی در سال ۱۳۹۷ معادل ۷۷/۷ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۶ حدود ۴/۳ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

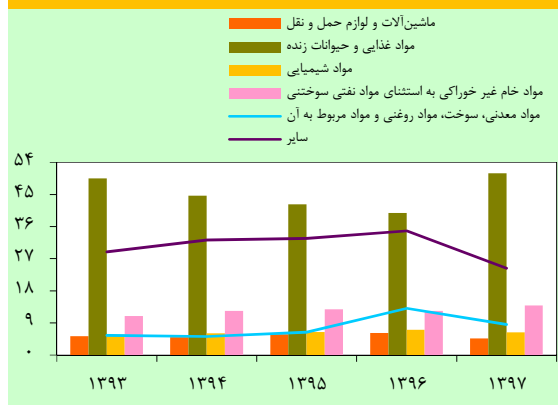
گروه‌های «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل»، «مواد غذایی و حیوانات زنده»، «مواد شیمیایی» و «مواد خام غیر خوراکی به استثنای مواد نفتی سوختنی» به ترتیب با ۳۷/۴، ۱۸/۵، ۱۴/۸ و ۷/۰ درصد سهم از کل ارزش واردات، اقلام عمده

جدول ۱۳-۳- ارزش واردات گمرکی براساس اقلام اصلی تشکیل دهنده آن

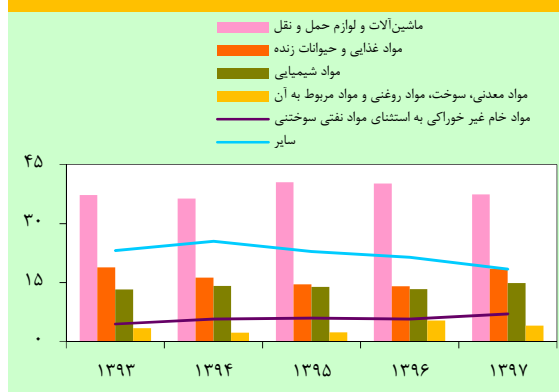
(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال			
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
۳۷/۴	۴۰/۲	-۲۶/۳	۱۶۱۵۱	۲۱۹۱۶	۱۷۷۰۴	ماشین آلات و لوازم حمل و نقل
۱۸/۵	۱۴/۰	۴/۴	۷۹۷۱	۷۶۳۸	۶۳۴۵	مواد غذایی و حیوانات زنده
۱۴/۸	۱۳/۳	-۱۱/۷	۶۳۸۶	۷۲۳۴	۶۰۱۶	مواد شیمیایی
۷/۰	۵/۷	-۳/۴	۳۰۲۴	۳۱۲۹	۲۵۷۹	مواد خام غیر خوراکی به استثنای مواد نفتی سوختنی
۲۲/۳	۲۶/۷	-۳۳/۷	۹۶۳۷	۱۴۵۴۲	۱۱۰۳۹	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۲۰/۷	۴۳۱۶۹	۵۴۴۵۹	۴۳۶۸۴	جمع کل

نمودار ۱۳-۵- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر وزن (درصد)

نمودار ۱۳-۴- ترکیب کالاهای وارداتی گمرکی از نظر ارزش (درصد)

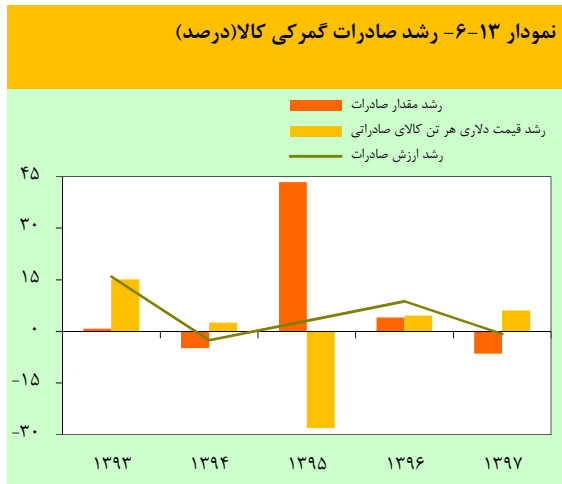
سهم قاره آسیا به عنوان بزرگترین تامین کننده نیازهای وارداتی کشور در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل از آن ۲/۶ واحد درصد کاهش یافت و ارزش واردات از این قاره از ۳۷/۶ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۶ به ۲۸/۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۷ رسید. در مقابل، سهم قاره اروپا از کل ارزش واردات کشور در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل از آن، به میزان ۲/۷ واحد درصد افزایش یافت. در سال ۱۳۹۷، ارزش واردات کالای گمرکی از قاره اروپا با ۱۲/۹ درصد کاهش معادل ۱۳/۱ میلیارد دلار بود. در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، سهم اقیانوسیه از واردات گمرکی افزایش و سهم قاره آمریکا و آفریقا کاهش یافت.

در سال ۱۳۹۷، کشورهای چین، امارات متحده عربی، هند، ترکیه، آلمان، سوئیس، جمهوری کره، روسیه، هلند و ایتالیا در جایگاه های اول تا دهم بزرگترین شرکای تجاری ایران در بخش واردات قرار گرفتند. در گذر از سال ۱۳۹۶ به سال ۱۳۹۷، کشور فرانسه از فهرست ده کشور نخست در زمینه واردات کالا خارج و کشور روسیه وارد این فهرست شد. در سال مورد بررسی، نسبت های تمرکز^(۱) سه، پنج و ده کشور اول از شرکای وارداتی به ترتیب ۴۵/۸، ۵۷/۷ و ۷۵/۹ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۶، نشان دهنده کاهش تمرکز واردات در هر سه سطح می باشد.

۱- این نسبت ها از مجموع سهم سه، پنج و ده کشور اول از کل واردات گمرکی به دست می آیند.

فصل ۱۳ بازرگانی خارجی گمرکی

«کالاهای سنتی و کشاورزی» و «کلوخه‌های کانی فلزی» به ترتیب با کاهش ۹/۰ و ۳۹/۰ درصدی مواجه بود. در این سال ارزش هر تن کالای صادراتی در مقایسه با سال قبل از آن ۶/۰ درصد افزایش یافت و به ۳۶۶ دلار در هر تن رسید.

در سال ۱۳۹۷، ارزش واردات از کشورهای عضو اسکاپ ۲۶/۱ میلیارد دلار و سهم این گروه از کشورها از کل ارزش واردات ۶۰/۴ درصد بود. همچنین، ارزش واردات کالا از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، کشورهای عضو اگو و کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی به ترتیب به ۹/۵، ۳/۲ و ۳/۲ میلیارد دلار با سهم‌های ۲۱/۹، ۷/۴ و ۷/۵ درصدی از کل ارزش واردات گمرکی رسید.

۱۳-۳- صادرات^(۱)

در سال ۱۳۹۷، ارزش صادرات گمرکی با ۰/۸ درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۳۹/۶ میلیارد دلار و وزن صادرات گمرکی با ۶/۵ درصد کاهش به ۱۰۸/۲ میلیون تن رسید. ارزش صادرات در گروه «کالاهای صنعتی» نسبت به سال ۱۳۹۶ با افزایش ۳/۲ درصدی و ارزش صادرات در گروه‌های

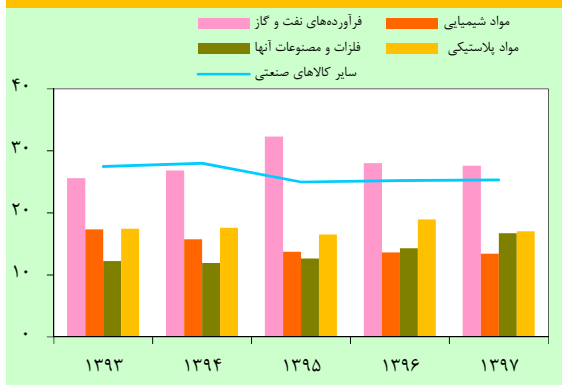
جدول ۱۳-۴- ارزش صادرات گمرکی

(میلیون دلار)

سهم(درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		
۱۳/۱	۱۴/۳	-۹/۰	۳/۲	۵۱۸۶	۵۷۰۲	۵۵۲۳	کالاهای سنتی و کشاورزی
۲/۹	۴/۷	-۳۹/۰	۶۹/۳	۱۱۳۹	۱۸۶۸	۱۱۰۳	کلوخه‌های کانی فلزی
۸۴/۰	۸۰/۶	۳/۲	۷/۳	۳۳۲۳۳	۳۲۱۹۴	۳۰۰۰۴	کالاهای صنعتی
۰/۱	۰/۴	-۸۶/۲	۶۷/۰	۲۲	۱۵۶	۹۳	کالاهای طبقه‌بندی نشده
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۰/۸	۸/۷	۳۹۵۸۰	۳۹۹۲۰	۳۶۷۲۳	جمع کل

ماخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

نمودار ۱۳-۷- ترکیب کالاهای صنعتی صادر شده از نظر ارزش (درصد)

در سال مورد بررسی، سهم کالاهای صنعتی از کل ارزش صادرات گمرکی ۳/۳ واحد درصد در مقایسه با سال قبل از آن افزایش یافت و به ۸۴/۰ درصد رسید. ارزش کل صادرات صنعتی در سال ۱۳۹۷ حدود ۳۳/۲ میلیارد دلار بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۶، رشدی معادل ۳/۲ درصد را نشان می‌دهد. بیشترین سهم از صادرات صنعتی مربوط به زیرگروه‌های «فراورده‌های حاصل از نفت و گاز»، «مواد پلاستیکی و اشیای ساخته شده از این مواد» و «فلزات و مصنوعات آنها» بود.

۱ - صادرات گمرکی بدون احتساب میعانات گازی

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

جدول ۱۳-۵- ارزش صادرات کالاهای صنعتی

(میلیون دلار)

سال	درصد تغییر		سهم (درصد)	سال	درصد تغییر		سهم (درصد)
	۱۳۹۶	۱۳۹۷			۱۳۹۵	۱۳۹۶	
۱۳۹۵	۹۶۸۶	۹۰۱۷	۹۱۸۴	۱۳۹۶	۶/۹	۱/۹	۲۷/۶
۱۳۹۶	۴۱۰۴	۴۳۸۶	۴۴۶۹	۱۳۹۷	۶/۹	۱/۹	۲۸/۰
۱۳۹۷	۳۷۷۳	۴۵۹۴	۵۵۳۷	۱۳۹۸	۲۱/۸	۲۰/۵	۱۶/۷
۱۳۹۸	۴۹۴۰	۶۰۷۶	۵۶۳۹	۱۳۹۹	۲۳/۰	-۷/۲	۱۷/۰
۱۳۹۹	۷۵۰۲	۸۱۲۰	۸۴۰۴	۱۴۰۰	۸/۳	۳/۵	۲۵/۳
جمع کل	۳۰۰۰۴	۳۲۱۹۴	۳۲۲۳۳	۱۰۰/۰	۷/۳	۳/۲	۱۰۰/۰

در سال ۱۳۹۷، ارزش صادرات کالاهای صنعتی و کشاورزی ۹/۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش یافت و به ۵/۲ میلیارد دلار رسید. سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی نیز با ۱/۲ واحد درصد کاهش به ۱۳/۱ درصد رسید. در سال ۱۳۹۷، زیرگروه‌های «میوه‌های تازه و خشک» و «فرش دست‌بافت» بیشترین تاثیر را در کاهش ارزش صادرات گروه کالاهای صنعتی و کشاورزی در مقایسه با سال ۱۳۹۶ داشتند.

در سال ۱۳۹۷، ارزش صادرات کالاهای صنعتی و کشاورزی ۹/۰ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش یافت و به ۵/۲ میلیارد دلار رسید. سهم این گروه از کل ارزش صادرات گمرکی نیز با ۱/۲ واحد درصد کاهش به ۱۳/۱ درصد رسید.

جدول ۱۳-۶- ارزش صادرات کالاهای صنعتی و کشاورزی

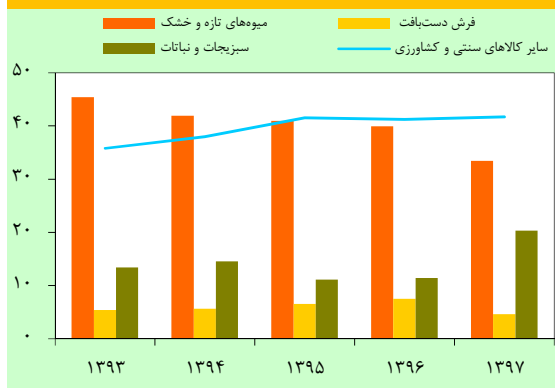
(میلیون دلار)

سال	درصد تغییر		سهم (درصد)	سال	درصد تغییر		سهم (درصد)
	۱۳۹۶	۱۳۹۷			۱۳۹۵	۱۳۹۶	
۱۳۹۵	۲۲۵۷	۲۲۷۳	۱۷۳۱	۱۳۹۶	۰/۸	-۲۳/۸	۳۳/۴
۱۳۹۶	۳۶۰	۴۲۶	۲۳۹	۱۳۹۷	۱۸/۴	-۴۳/۹	۴/۶
۱۳۹۷	۶۱۵	۶۵۳	۱۰۵۵	۱۳۹۸	۶/۱	۶۱/۷	۲۰/۳
۱۳۹۸	۲۲۹۱	۲۳۵۰	۲۱۶۱	۱۳۹۹	۲/۶	-۸/۱	۴۱/۷
جمع کل	۵۵۲۳	۵۷۰۲	۵۱۸۶	۱۰۰/۰	۳/۲	-۹/۰	۱۰۰/۰

شیمیایی»، «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» و «مواد غذایی و حیوانات زنده» به ترتیب با ۲۷/۱، ۲۳/۱ و ۱۵/۱ درصد، بیشترین سهم از ارزش صادرات گمرکی را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم کالاهای مزبور با ۰/۹ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۶۵/۳ درصد رسید.

گروه‌های «مواد خام غیر خوراکی به استثنای مواد نفتی سوختنی»، «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» و «مواد شیمیایی» به ترتیب با ۲۴/۰، ۲۳/۳ و ۱۸/۰ درصد، بیشترین سهم از وزن محموله‌های صادراتی در سال ۱۳۹۷ را به خود اختصاص دادند. مجموع سهم گروه‌های مذکور از وزن صادرات گمرکی ۶۵/۳ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۶ حدود ۳/۹ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

نمودار ۱۳-۸- ترکیب کالاهای صنعتی و کشاورزی صادر شده از نظر ارزش (درصد)

بررسی اقلام صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که به لحاظ ارزش، گروه‌های «مواد

فصل ۱۳ بازرگانی خارجی گمرکی

در سایر اقلام، واردکننده خالص بوده است. گروه «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط» بیشترین تراز مثبت و گروه «ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل» بیشترین تراز منفی را در دوره مورد بررسی داشتند.

مقایسه ارزش صادرات و واردات گمرکی گروه‌های کالایی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی کالا نشان می‌دهد که ایران در گروه‌های «مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط»، «آهن و فولاد» و «مواد شیمیایی» صادرکننده خالص و

جدول ۱۳-۷ ارزش گروه‌های عمده صادراتی براساس طبقه‌بندی بین‌المللی

(میلیون دلار)

سهام (درصد)	درصد تغییر		سال		
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
مواد غذایی و حیوانات زنده	۱۵/۱	۱۵/۳	-۲/۳	۲/۰	۵۹۶۴
مواد معدنی، سوخت، مواد روغنی و محصولات مرتبط	۲۳/۱	۲۲/۶	۱/۸	-۶/۹	۹۱۶۱
مواد شیمیایی	۲۷/۱	۲۸/۳	-۵/۲	۹/۴	۱۰۷۲۵
آهن و فولاد	۱۰/۸	۹/۳	۱۴/۲	۴۱/۹	۴۲۶۱
ماشین‌آلات و لوازم حمل و نقل	۴/۱	۲/۸	۴۲/۹	۱۲/۰	۱۶۰۷
سایر	۱۹/۹	۲۱/۷	-۹/۱	۲۱/۹	۷۸۶۱
جمع کل	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۰/۸	۸/۷	۳۹۵۸۰

۱۳-۴- رابطه مبادله گمرکی^(۱)

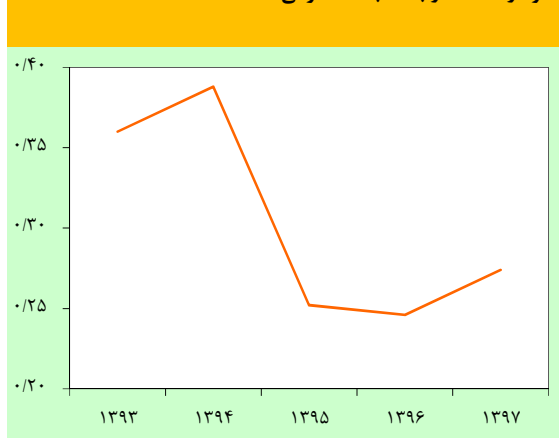
کاهش ۴/۸ درصدی قیمت هر تن کالای وارداتی و افزایش ۶/۰ درصدی قیمت هر تن کالای صادراتی، رابطه مبادله گمرکی را تقویت نمود و با افزایش ۱۱/۴ درصدی از ۰/۲۴۶ در سال ۱۳۹۶ به ۰/۲۷۴ در سال ۱۳۹۷ رساند.

جدول ۱۳-۸ رابطه مبادله بازرگانی (گمرکی) (دلار)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۵
ارزش هر تن کالای صادراتی	۴/۵	۳۶۶	۳۴۵
ارزش هر تن کالای وارداتی	۷/۲	۱۳۳۴	۱۴۰۲
رابطه مبادله گمرکی	-۲/۵	۰/۲۷۴	۰/۲۵۲

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی کشور، گمرک جمهوری اسلامی ایران

نمودار ۱۳-۹- رابطه مبادله گمرکی

۱ - فقط شامل صادرات و واردات گمرکی کشور است؛ لذا رابطه مبادله محاسبه شده در این قسمت با ارقام ارائه شده در فصل دوم (تولید و هزینه ناخالص داخلی) متفاوت است.

توزیع کشوری صادرات نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۷، بیشترین میزان صادرات گمرکی به ترتیب به مقصد کشورهای عراق، چین، امارات متحده عربی، افغانستان، ترکیه، هند، پاکستان، عمان، اندونزی و تایلند انجام شده است. نسبت تمرکز برای سه، پنج و ده کشور اول در این سال به ترتیب به ۵۵/۹، ۶۹/۴ و ۸۳/۳ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۷، مقصد ۹۲/۶ درصد از کالاهای صادراتی کشور به ارزش ۳۶/۶ میلیارد دلار، کشورهای آسیایی بود. قاره اروپا با اختصاص ۲/۱ میلیارد دلار و سهم ۵/۴ درصدی از صادرات گمرکی کشور، در جایگاه دوم قرار گرفت و پس از آن، قاره‌های آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه در رده‌های بعدی قرار گرفتند.

توزیع جغرافیایی صادرات کالاهای گمرکی برحسب گروه کشورها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۷، ارزش صادرات به کشورهای عضو اسکاپ، کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی، کشورهای عضو اتحادیه پایپای آسیایی و کشورهای عضو اتحادیه اروپا، به ترتیب به میزان ۲۱/۹، ۷/۸، ۳/۶ و ۱/۱ میلیارد دلار تحقق یافت.